

ОБРАЗОВАНИЕ В МУЗЕЯ – ДОБРИ МЕЖДУНАРОДНИ ПРАКТИКИ

Светослава Димитрова, Соня Спасова

Университет по библиотекознание и информационни технологии

Резюме: Образованието в музейна среда може да обогати обучението в различни научни направления и да осигури интригуваща атмосфера за възприемане на учебното съдържание. Целта на настоящия доклад е да представи образователните програми на едни от най-големите исторически музеи в световен мащаб – Италия, Германия, Индия, Гърция, Канада, САЩ, Русия, Австралия и Нидерландия. Образователната дейност на музеите в тези страни е пример за цялостна програма, която прави образованието интерактивно и приобщаващо за малки и големи.

Ключови думи: музей, международни музеи, музейно образование, неформално образование.

Въведение

Музейното образование е специализирана област, която е посветена на развитието и укрепването на тези институции като пространства за формално и неформално обучение. Основната му цел е да ангажира посетителите с образователната функция на културното наследство и да провокира любопитство и интерес към колекциите, достъпни в музея. Според проучване на Института за музейни и библиотечни услуги музеите предоставят повече от 18 милиона учебни часа годишно за образователни програми, които включват екскурзоводски турове за ученици, посещения на служители в училища, посещение на училища с „пътуващи“ експонати, професионална квалификация за учители и др.¹ Статистиката отчита, че музеите имат повече от 55 милиона посещения всяка година от ученически групи.

Историческите музеи имат уникалната възможност да ангажират учениците в множество различни области, като не е задължително посещенията да се ограничават до дискусии или беседи. Чрез исторически изложби учениците могат да се занимават с наука, математика, технологии, медицина, изкуства, политика, религия, хуманитарни науки, социални науки и др. Изучаването на историята и културата включва всички аспекти на човешкото ежедневие и бит. Например, ако студент или ученик посети изложба, насочена към представяне на достиженията на видни личности от областта на авиацията, това изживяване би стимулирало търсенето на

допълнителна информация за историята на авиацията по принцип (което не винаги може да се достигне в аудиторията и ли в класната стая). По този начин музейната институция би могла да окаже влияние върху избора на подрастващите хора към определена професионална или научна сфера.

Неразделно свързани с творчеството и съвременните иновации, музеите трябва да се движат отвъд границите на традиционното и по този начин да се докажат като актуални и гъвкави, но и устойчиви структури. От тях се очаква не само да съхраняват, изучават и популяризират културно-историческите ценности, но и да провокират самоинициатива и интерес при шест различни поколения посетители: (Тихото поколение (Silent Generation) – родени в периода 1928 – 1945 г.; Бейби бумъри (Baby Boomers) – родени между 1946 г. и 1964 г.; поколението X (Gen X) – родени между 1965 г. и 1979 г.; поколението Y (Gen Y или милениъли) – родени между 1980 г. и 1995 г.; поколението Зет (Gen Z) – родени между 1996 г. и 2009 г. и поколението Алфа (Gen Alpha) – родени в периода 2010 г. и 2024 г.) по смислен и запомнящ се начин. Образователната платформа, интегрирана в мисията на музея, следва да прилага адаптирани към всяко поколение методически и педагогически подходи. Музеите следва да търсят способности, средства възможности и за междуинституционално сътрудничество в това отношение.

Методология на изследването

Целта на настоящия доклад е да представи и анализира добрите образователни практики в международен план, като разгледа дейността на ключови и авторитетни институции - исторически музеи от Австралия, Германия, Гърция, Индия, Италия, Канада, Нидерландия, Русия и САЩ. Методологията на изследването се базира на следните общонаучни методи: анализ и синтез, наблюдение, подбор на релевантни източници и обобщение на информацията.

Австралия

Националният музей в Австралия се намира в гр. Канбера и предлага над 10 образователни програми². Програмата „Запознайте се с нашия народ“ представя живота на австралийците чрез ключови експонати, част от фонда на музея, и е предназначена за деца между 5-12 години. Програмата „Създаването на една нация, ръководена от музейни педагози, предлага на децата да изследват темата за националната принадлежност, като се предоставя възможност да бъдат изследвани движими културни ценности, разположени в галериите на музея. Учениците също използват iPad, за да снимат

обекти, които илюстрират различни аспекти от развитието на Австралия като държава и нация. Основна цел е чрез съхраненото културно наследство младите хора самостоятелно да открият логическа последователност в историческото развитие и приемствеността между поколенията. Програмата попада в същия възрастов диапазон (5–12 г.).

„Живата култура“ (за деца до 10 г.) е програма, при която учениците обработват и изследват редица археологически артефакти, свързани с начина на живот на аборигените, обитавали островите, разположени в пролива Торес. По този начин се проследява развитието на местните култури (включително идентичност, разнообразие и духовност) през последните 200 години.

„Правата и свободите на коренните народи“ (9-12 г.) е програма, в която учениците научават за видни местни и чуждестранни личности, участвали в борбата за права и свободи на коренните австралийци. Специално внимание се обръща и на ролята на световни тенденции и международни политики относно изграждането на движения за граждански права в редица държави. При посещението си в музея учениците интерпретират, анализират и обсъждат въздействието, което променящото се отношение към правата на коренното население е оказало върху съвременна Австралия.

„Тогава и сега“ е програма, в която учениците боравят с експозициите, за да проследят как се е променил животът в Австралия през последните 100 години. Целта е децата да се запознаят с концепцията, че музейните предмети ни помагат да си спомняме истории от миналото и да разказваме истории от настоящето. Това е програмата посветена за най-малките – деца до 4-годишна възраст.

Програмата „Музей в извънработно време“ е интерактивно нощно изживяване, разкриващо интригуващи истории от историята. Студентите и учениците изследват галериите на музея след залез слънце чрез редица завладяващи дейности, свързани с колониална Австралия, миграцията и историята и културите на аборигените и островите от пролива Торес.

Германия

Немският исторически музей се намира в гр. Берлин, като в обсега на образователните програми попадат деца от 4-годишна възраст, а максимално ограничение няма³. Програмата „Изследователска чанта“ е предназначена за англоговорящи деца от 8-годишна възраст. Тя представя живота, битието, културата и развитието на Германия през XVII и XVIII в. По време на обиколката децата използват изследователски книжки, в които записват своите открития и

отговорите на поставени задачи, свързани с определени обекти в музея.

Програмата „Какво води до война и как се създава мир?“ (за ученици над 12 г.) предлага „напречен разрез“ на войната и мира в историята на Германия от Тридесетгодишната война до Световните войни на XX век. Децата изследват какви са причините за избухването на войната; какви видове война са съществували през вековете и как след това се установява мир. Основният фокус е на критичен анализ на исторически извори, а същевременно се дава възможност за дискусия относно съвременните и бъдещи перспективи за войната и мира.

Програмата „Рицари, замъци и турнири“ (за деца от 5-годишна възраст) показва как са живеели рицарите, колко са тежали рицарските доспехи и др. В тази тематична обиколка децата се поемат на пътешествие през Средновековието.

Гърция

Националният исторически музей се намира в столицата на Гърция – гр. Атина⁴. Програмата „Запознаване с гръцката традиционна рокля“ представя историята и употребата на гръцката традиционна носия (XVIII-XIX век) чрез Фолклорната колекция на музея. Предназначена е за детските градини и учениците от началните класове. Програмата „Знамето и символите“ (ученици 6-9 клас) представя по-дълбоките значения и символики на знамето. Учениците се научават да разбират идеите, които стоят зад флагите. В програмата „Възгледите за ежедневието на гърците (XVIII-XIX век) се обсъждат жилището, храненето, развлеченията, образованието и свободното време. За ученици от начални и средни класове, като част от тяхната учебна програма. За различни възрастови групи се предлагат и други образователни програми като: „Нека се запознаем с Националния исторически музей“ и „През очите на тийнейджъра“.

Индия

Националният музей на Индия е разположен в Ню Делхи⁵. Целта на програмата „Разкопки в кутия“ (ученици 4-5 клас) е да покаже на младите участници какво е да си археолог и основните принципи в археологията като наука. Програмата „Един ден в музея“ (ученици 6 клас) представлява въведение в музея и неговите колекции, а също така предоставя среда за изследване на индийското изкуство и античността чрез интерактивни и информативни подходи. „Запознайте се с музеен доктор“ (ученици 6-7 клас) е работилница –

отправна точка за улесняване и подобряване на научното обучение в класните стаи и проследяването му с посещение на музея. Семинарът предлага уникална възможност да се изследва как в музеите се грижат и съхраняват движими културни ценности от различни исторически периоди. В работилницата „Калейдоскопично каламкари“ децата откриват как обект, принадлежащ към определена култура, може също да символизира межкултурен обмен и асимилация. По време на посещението децата изследват текстилно парче от колекцията на декоративните изкуства на Националния музей. Уъркшопът предлага уникална възможност за изследване на красива покривка на Каламкари, която е вградена със слоеве информация от различен период от индийската история (ученици 6-8 клас). Програмата „Мотиви и планини“ (подходяща за всички възрастови групи) е комбинация от разходка в избрани галерии, последвана от презентация и „лов на съкровища в музея“.

Италия

Фондацията на гражданските музеи във Венеция (на итал. *Fondazione Musei Civici di Venezia* (MUVE) включва 11 музея, сред които са Дворецът на дожите, Музей Пезаро, Музеят на стъклото, природонаучният музей и др.⁶ В музея „Дворец на дожите“ се осъществява програмата „Дворец на дожите – Символът на града“ и представлява динамична и завладяваща обиколка с екскурзовод, която позволява на посетителите да разберат изключителната красота и сложност на структура, която е символ на града; сграда, която олицетворява най-високите аспекти на венецианската цивилизация и в миналото е била дом не само на дожа, но и на цялата държавна администрация. Шедьовър на готическото изкуство, чиито интериори също съдържат елементи на ренесансовата архитектура, сградата е превъзходно украсена с произведения на художници като Тициан, Веронезе и Тинторето; всъщност посещението на двореца е една масивна история, разказана в снимки. Предназначена е за ученици от средните класове, както и за студенти. Тук се изпълнява и програмата „Дворецът с приказка за разказване“ – интерактивно посещение, предназначено за по-малки ученици. Тя включва различни игри, при които откритията на децата се попълват в самостоятелна тетрадка, която по-късно може да бъде използвана като образователен ресурс. Дейностите са съобразени с психологическите характеристики за отделните възрастови групи (ученици от основен и среден етап на училищното образование). В програмата „Лов на лъвове“ участниците трябва да открият елементи от изображения на животното в целия Дворец, след което да сглобят макет на лъв. Сред образователните

програми на Музея „Корера“ е „Детектив на изкуството“ – участниците разглеждат картините, за които получават подробна информация, след което им се поставят определени задачи и чрез тяхното разрешаване децата научават основни принципи в художественото изкуство за периода.

Част от образователните инициативи на Музея Пезаро е програмата „Странни неща и великолепни истории: художници по собствени думи“, при която чрез комбинация от истории, интригуващи улики и диалози участниците да откриват характеристиките на разнообразното изкуство на ХХ век. Музеите предлагат и адаптирани програми за хора със специални образователни потребности

Канада

Канадският исторически музей е разположен в гр. Гатино, провинция Квебек⁷. Програмата „Следи от историята: Наследството на жилищните училища“ засяга аспект от живота на всеки канадец. В продължение на повече от 100 години около 150 000 деца от коренното население са настанени в жилищни училища, което е съвместна инициатива между федералното правителство на страната и християнската църква. Голяма част от тези деца са подложени на насилие и системно са нарушавани правата и свободите им. Програмата е предназначена за ученици от средния етап на училищно образование и за студенти. В програмата „Древна връзка със земята“ учениците работят в отделни екипи и изследват Залата на първите народи, за да идентифицират начините, по които древните хора са си набавяли храна, облекло, подслон и транспорт, използвайки традиционни технологии. Програмата е предназначена за ученици от 2 до 6 клас. Използвайки автентични „мистериозни“ предмети от учебната колекция на Канадския исторически музей на северозападното крайбрежие, програмата „Мислете като историк“ (6-8 клас) стимулира учениците да се превърнат в историографи. Чрез основни наблюдения и описания на обекти учениците изграждат своето историческо мислене. По-нататъшното проучване на експонатите на първични източници ще помогне на учениците да идентифицират различни аспекти на приемственост и промяна. В програмата „Историята във вашите ръце“, използвайки различни предмети, учениците имат възможност да научат за десетките различни местни общности по северозападното крайбрежие на Канада. Учениците се запознават с първични източници от учебната колекция на Канадския исторически музей и използват наблюдение и историческо мислене, за да открият и опишат основните

характеристики на артефактите. Програмата е предназначена за всички класове от основния етап на училищно образование.

Нидерландия

Държавният музей на Амстердам (Rijksmuseum) е един от двадесетте най-посещавани музеи в света⁸. Програмата „Акценти от музея“ е подходяща за ученици от средните класове и представлява интерактивна обиколка, която разказва за произведенията на изкуството в музея от Рембранд до Ван Гог и стимулира учениците да изследват връзките между изкуство и история. Програмата „Въведение в холандския живот“ е предназначена за чуждестранни студенти и ученици, които са включени в международен обмен и чрез нея те опознават историята на страната. Програмата „Холандците стават глобални“ (за ученици от началния етап) представлява интерактивна обиколка, която разширява знанията на учениците за световната история, като следва стъпките на „холандците, които стават глобални“.

Русия

Държавният исторически музей се намира в Москва, като част от неговата структура са и катедралата Свети Василий Блажени, Музеят на Отечествената война от 1812 г. и Музеят на „Бойкарската камара на романовите“⁹. Програмата „Лаборатория за игри: преоткрити исторически игри“ се осъществява в Държавния исторически музей, като в нея деца и възрастни могат да участват в настолни и мобилни игри, които са били популярни през различни периоди от руската история. Историческите игри са подходящи както за голяма компания, така и за малка група от 1-4 души. Катедралата Свети Василий Блажени е най-известният неофициален символ на Москва и Русия. По време на обиколката в нея участниците разбират защо катедралата, построена по заповед на цар Иван IV Грозни от 1555 до 1561 г., се е превърнала в изключителен паметник на световната архитектура и е включена в списъка на ЮНЕСКО. Програмата „Артефакти и реликви от Отечествената война от 1812 г.“, предназначена за чужденци, дава представа за събитията от Отечествената война от 1812 г. и европейските кампании на руската армия от периода 1813-1814 г. Посетителите имат възможност да видят лични вещи на императорите Александър I и Наполеон I, както и на други командири: оръжия, дрехи и предмети за пътуване; награди и отличия. Програмата „Съкровищата от древността и Старата и Средновековна руска държава“ (отново за чужденци) представя експонатите от периода, като сред тях са първите руски златни и сребърни монети;

„Евангелието на Мстислав“ (шедьовър на изкуството за декориране на средновековни книги), ръкописи от бреза; декорации от болярски дрехи, изработени в най-сложните бижутерски техники; един от най-големите глобуси в света от XVII век, първата руска печатна книга и т.н. В програмата „Един ден на Червения площад“ включва запознаване с архитектурата на Държавния исторически музей, великолепната художествена украса на основните му експозиционни зали, изключителни артефакти от Античността и Средновековието, както и редки бижута и оръжия на Специалната златна камера; запознаване с основните исторически паметници на Червения площад.

САЩ

Националният музей по американска история, разположен във Вашингтон, е част от музейния и изследователски комплекс Смитсоновиън, състоящ се от 19 музея и галерии и Националния зоологически парк. Общият брой обекти, произведения на изкуството и екземпляри в Смитсоновиън, се оценява на близо 137 милиона¹⁰. В историческия музей е обособено „Място на чудесата“ – учебно пространство, създадено специално за деца на възраст под 6 години, което съчетава подходящи за възрастта дейности с музейни колекции и място за провокиране на любознателност към историята при най-малките посетители. Програмата „Американски експерименти“ представлява набор от дейности, които са на разположение за всички посетители, независимо от възрастта им. Пет експеримента оживяват темите, свързани с гражданското образование – участие, ангажираност, преговори, гласуване, протест и плурализъм. Участниците разсъждават върху историята на нацията, която изграждат заедно, и обсъждат тяхната собствена роля в създаването на утрешната нация. „Спарк! Лаб“ е мястото, в което посетителите на музея стават изобретатели. Целта е деца на възраст между 6 и 12 години да създават, да си сътрудничат, изследват, тестват, експериментират и изобретяват. Дейностите за деца и семейства включват традиционна наука, технологии, инженерство и математика (STEM) с изкуство, история и творчество. Лабораторните дейности са проектирани около общи теми, които се свързват с колекции и изложби на Националния музей на американската история. Темите са разнообразни и включват широк набор от тематични експозиции, които периодично се сменят, за да се осигури разнообразие и да се гарантира привличане на аудитория.

Заклучение

Разгледаните примери от образователните практики на музеи в международен план са убедителен пример за неформалното и формално образование, което цели да повиши знанията на учениците, като им представи историята по нов и интерактивен начин. Днес музеите предлагат богато разнообразие от дейности и събития, като по този начин изпълняват ключовата мисия за достигне до широк набор от публики. Културното взаимодействие и образователните програми никога не са присъствали толкова много в музеите, както сега.

Благодарности: Публикацията е реализирана в рамките на проект за финансиране на фундаментални научни изследвания на млади учени и постдокторанти на тема: „Изследване на съвременни образователни програми на културни институции в България“, с Договор № КП-06-М35/3 от 18.12.2019 г., финансиран от ФНИ при МОН, с ръководител гл. ас. д-р Соня Спасова.

Бележки

¹ **Museums and P-12 Education.** // <<https://www.aam-us.org/programs/museums-and-p-12-education/>> (29 май 2021).

² **National Museum of Australia.** // <<https://www.nma.gov.au/>> (19 юни 2021).

³ **Deutsches Historisches Museum (German Historical Museum).** // <<https://www.dhm.de/>> (20 май 2021).

⁴ **National Historical Museum of Greece.** // <<http://www.nhmuseum.gr/en/>> (29 май 2021).

⁵ **National Museum – New Delhi.** // <<http://nationalmuseumindia.gov.in/>> (10 юни 2021).

⁶ **Fondazione Musei Civici di Venezia.** // <<https://www.visitmuve.it/en/>> (10 юни 2021).

⁷ **Canadian Museum of History.** // <<https://www.historymuseum.ca/>> (15 юни 2021).

⁸ **Rijksmuseum Amsterdam.** // <<https://www.rijksmuseum.nl/en/>> (29 май 2021).

⁹ **State Historical Museum of Russia.** // <<https://en.shm.ru/museum/gim/>> (22 май 2021).

¹⁰ **National Museum of American History – Smithsonian.** // <<https://americanhistory.si.edu/>> (20 май 2021).

За авторите

Светослава Димитрова е член на експертна група „Интелектуална собственост“ на УМЛАУЗ, към УниБИТ.

За контакт с автора: s.dimitrova@unibit.bg

Соня Спасова е главен асистент в катедра „Култура, историческо наследство и туризъм“, ръководител направление „Културно-историческо наследство“ на Университетска младежка академия за управление на знанията (УМЛАУЗ).

За контакт с автора: s.spasova@unibit.bg,